

Vestigii arheologice privind exploatarea sării pe teritoriul României în epoca timpurie a fierului

Mărturiile arheologice privind exploatarea sării în Europa sporesc odată cu începutul epocii fierului (aprox. sec. X î.Hr. - sec. I d.Hr.). În această perioadă în Europa au fost exploatare atâtea apele sărate, cât și zăcămintele de sare gemă. Spre deosebire însă de Europa centrală și de vest, vestigiile arheologice privind exploatarea sării din această epocă pe teritoriul României sunt mult mai modeste.

Dintre puținele vestigii directe din această perioadă aducem în discuție recentele cercetări efectuate de Muzeul de Arheologie și Istorie din Piatra Neamț la *Cucuietei* (com. Solonț, jud. Bacău). Acest sit se află lângă izvorul sărat *Slatina Veche*. În marginea de sud a platoului slatinei, începând de la 15 metri de actuala fântână de apă sărată, se observă o depunere antropică, constând din două movile de formă ovală aflate una în continuarea celeilalte. Cercetarea celor două movile a demonstrat că acestea s-au format în urma activităților pentru obținerea sării din saramură desfășurate în perioadele neolitică, eneolitică, epoca bronzului și prima epocă a fierului. Materialele arheologice din epoca fierului constau preponderent în fragmente ale unor recipiente ceramice. Ceramica, după caracteristicile sale stilistice, se încadrează în orizontul *Canlia*, o manifestare arheologică din sec. VI - V î.Hr. atribuită populației getice. În privința formelor ceramice se remarcă utilizarea cu predilecție a recipientelor cu gura larg deschisă, castroane și străchini de dimensiuni medii, prevăzute cu câte două toarte orizontale care, la o analiză preliminară, reprezintă cca. 60% din totalul materialului ceramic atribuit epocii fierului din acest sit. Cea mai mare parte a fragmentelor ceramice din orizontul getic constituiau o aglomerare spre mijlocul primei movile, unde a fost identificată și o „platformă” de formă neregulată, de consistență dură, compusă din fragmente ceramice, cenușă și cărbune, „sudate” împreună. După toate aparențele, preocuparea principală a celor care au lăsat urme materiale din epoca fierului de aici a constat în obținerea sării solide din apa sărată prin fierberea acesteia. Utilizarea cu predilecție a formelor larg deschise pare să se datoreze faptului că în astfel de recipiente procesul de evaporare a apei era mai economic.

Vestigii indirecte din epoca timpurie a fierului referitoare la diverse aspecte ale activității umane privind valorificarea resurselor de sare - aidoma epocii bronzului - sunt legate, printre altele, de o serie de depozite de bronzuri sau piese mai prețioase descoperite în apropierea surselor de sare, dintre care menționăm depozitul de la *Brâncovenesti* jud. Mureș (acesta a fost îngropat la intrare pe Mureș dinspre zona Deda - Toplița lipsită de sare în zona saliferă din preajma Reghinului și conținea găleți de bronz).

În secolele IV - II î.Hr. Transilvania, în mare parte, a fost dominată de celți. Faptul că majoritatea așezărilor și necropolelor celtice din Transilvania sunt concentrate în zonele bogate în sare (mai ales pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud deosebit de bogat în resurse de sare), sugerează că sarea a fost cea care i-a atras pe celți în acest areal. Partea extracarpatică a spațiului carpato-danubian era locuită în acea perioadă de populația geto-dacă. În sec. II î.Hr. - I d.Hr. spațiul intracarpatic intră sub stăpânirea dacică.

Chiar dacă în prezent nu dispunem de vestigii arheologice directe în această privință, o serie de observații, în mod indirect, pun în lumină aceste preocupări. Astfel, unii cercetători au observat că cele mai impresionante cetăți ridicate de geto-daci, precum și obiecte mai

prețioase se află adesea, fie în mijlocul unor zone bogate în resurse de sare, fie străjuiesc “drumurile sării”. De exemplu, în zona saliferă de la Praid - Sânpaul sunt cunoscute o serie de cetăți dacice, precum cele de la *Șoimușul Mare, Săcel, Porumbenii Mari, Odorheiu Secuiesc, Zetea și Bădeni* (jud. Harghita). Totodată, pare foarte sugestiv faptul că în zona de confluență a văii Ocnișoarei cu valea Târnavei Mari (jud. Alba), se află fortificația de pământ de la Șona, ridicată încă la începutul mileniului I î. Hr. și refăcută apoi în epoca dacică. În aceeași zonă, la Baia, au fost descoperite un vas de aur și un tezaur dacic.

Una dintre cele mai importante cetăți, datorită avantajelor pe care le asigura deținerea surselor bogate de sare, era complexul de la *Ocnița - Ocnele Mari* (jud. Vâlcea).

O situație foarte sugestivă se desprinde și din dispunerea cetăților dacice pe teritoriul ce cuprinde, pe de o parte Depresiunea Homorod, deosebit de bogată în manifestări saline (sarea gemă la suprafață și la adâncimi mici, izvoare, pâraie și lacuri sărate, sărături și plante halofile), iar pe de altă parte, o zonă practic lipsită de surse de sare ce cuprinde Bazinul Baraolt și zona submontană de-a lungul Perșanilor Centrali. Astfel, cetatea *Bădeni* se află în mijlocul Depresiunii Homorod, într-un loc din care se poate observa toată zonă, în timp ce din sud și sud-est, la granița acesteia cu Bazinul Baraolt și zona situată la est de Perșanii Centrali se întinde un lanț compus din alte cetăți (*Merești-“Dâmbul Pipașilor”, Tipia Ormenișului, Piatra Detunată, Tipia Racoșului, Dealul Negru, Dealul Cornu*). Deosebit de sugestivă este situația cetății dacice de la Merești. Aceasta se află într-un loc strategic care asigură controlul asupra celei mai înguste părți a văii râului Vârghiș - Cheile Vârghișului -, una dintre puținele și cele mai facile căi de comunicare dintre Bazinul Baraolt în Depresiunea Homorod. În schimb, cetățile *Tipia Ormenișului, Piatra Detunată, Tipia Racoșului, Dealul Negru și Dealul Cornu* controlau cursul Oltului între Bazinul Baraolt și Homorod. Pare cel puțin tentant ca această situație să fie interpretată în sensul că grupul dacic ce domina zona care cuprindea manifestările salifere din Depresiunea Homorod era preocupat în deținerea controlului asupra acestei zone și, mai ales, asupra căilor de acces în acest areal.

Deosebit de impunătoare este cetatea dacică din zona saliferă din Subcarpații Buzăului de la *Cârlomănești*. În aceeași zonă se află și “*muntele sacru*” dacic de la *Pietroasa Mică - Gruiu Dării* (jud. Buzău).

Dispunerea cetăților dacice în apropierea surselor bogate de sare și în punctele strategice ce permiteau controlul căilor de comunicare dintre zonele bogate în sare și cele lipsite de sare. Astfel, cetățile *Bâtca Doamnei și Cozla* (jud. Neamț) controlau accesul prin Bicz din Depresiunea Ciucului în zona Neamțului. Cetatea de la *Târgu Ocna* (jud. Bacău) străjuia văile Trotușului și Uzului, prin care se făcea legătura dintre această zonă deosebit de bogată în sare cu Depresiunea Ciucului.

După toate probabilitățile, sarea din spațiul carpato-dunărean făcea obiectul comerțului cu statele elenistice și apoi cu Roma. De altfel, trebuie amintit aici că multe din teritoriile dominate de greci și romani, inclusiv cele din vecinătatea Daciei (Pannonia și Balcani) sunt lipsite de surse importante de sare. Sarea dacică ajungea și în lumea “*barbară*”. Astfel, părintele istoriei *Herodot* relatează că sciții primeau de la geți, alături de multe alte bunuri, și *sarea*.

Valeriu Cavruc
Roxana Elena Munteanu
Horia Ciugudean

Bibliografie selectivă

Doina Ciobanu, *Exploatarea sării în perioada marilor migrații (sec. I - XIII e.n) în spațiul carpato-dunărean*, Biblioteca MOUSAIOS, Buzău 2002

E. Iaroslavschi, *Tehnica la daci*, BMN XV, Cluj-Napoca 1997.

F. Medeleț, *Über das Salz in Dakien*, *Archäologie Österreichs* 6/2, 1995, p. 53-57.

V. Vasiliev, *Fortifications de refuge et établissements fortifiés du Premier Âge du Fer en Transylvanie*, București 1995.

V. Wollmann, *Steinsalzbergbau in Siebenbürgen und*

im südlichen Karpatenraum. Der Anschnitt 47.4-5, 1995, 135-147.

V. Wollmann, *Mineritul metalifer, extragerea sării și carierele de piatră în Dacia Romană/Der Erzbergbau, die Salzgewinnung und die Steinbrüche im römischen Dakien*. Bibliotheca Musei Napocensis 13, *Veröffentlichungen aus dem Deutschen Bergbaumuseum Bochum* 63, Cluj-Napoca/Klausenburg 1996

V. Wollmann, H. Ciugudean, *Noi cercetări privind mineritul antic în Transilvania (I)*, *Apulum* 2005, 95-116.